

สร้างความเจริญของประเทศไทยด้วยการประกาศพฤติกรรม-ชั่วร้าย (Whistleblower) ต่อสังคม

โดย ศรัณย์ ธิต์ลักษณะ

ศูนย์บริการวิชาการธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ไม้อาจปฏิเสธได้ว่าความเจริญก้าวหน้าของประเทศใดๆ ในโลกย่อมเกิดมาจากความสมบูรณ์พร้อมในภูมิภาคของประเทศที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมาตามบริบทของประเทศนั้นๆ ทั้งในแง่ของภาวะทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของแต่ละประเทศ ที่มีความแตกต่างกันตามประวัติศาสตร์ของการพัฒนาประเทศที่ไม่เหมือนกันทั้งในแง่ของการปกครอง ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อระบบคิดของบุคคลและสังคมในประเทศนั้นๆ ดังนั้นแล้ว คำว่า “ความเจริญของประเทศ” จึงเป็นการสะท้อนถึงนิสัยเชิงสัญลักษณ์ในความหมายของคุณภาพของสังคมด้วย เพราะความเจริญของประเทศในที่นี้ได้หมายรวมถึงองค์ประกอบของสังคมที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างและพัฒนาประเทศที่เป็นถิ่นอาศัยของคนในสังคมนั้นๆ

และแน่นอน ความเจริญของประเทศใดๆ ก็ตามในโลกตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันย่อมต้องมีอุปสรรคของการพัฒนา ซึ่งประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งในหลายๆ ประเด็นที่เป็นคู่ตรงข้ามกับการพัฒนาอันเป็นตัวจุดรั้งความเจริญเติบโตของประเทศ ก็คือ “พฤติกรรมของความชั่วร้ายที่เกิดขึ้นในสังคม” ซึ่งในที่นี้เรากำลังหมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่หน่วยเล็กๆ ของสังคมเช่น ครอบครัว ชุมชน จนถึงหน่วยที่ใหญ่กว่าเรื่อยไปจนถึงการกระทำที่ไม่ดีต่อสาธารณะด้วยอำนาจของรัฐ (abuse of power)

ในภาพสะท้อนที่เป็นภาพรวมและเห็นได้อย่างชัดเจน อาจอธิบายได้จากการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อตกลงร่วมอย่างไม่เป็นทางการของสังคมของบุคคลสาธารณะ เช่น ข้าราชการ นักการเมือง ฯลฯ ตามที่เราเข้าใจกันตามภาษาแบบชาวบ้านว่า “คนโกง” หรือ “พวกคอรัปชั่น”

คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือ “แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าคนเหล่านั้นกำลังโกงเรา ?”

“Whistleblower” หรือ ผู้ประกาศซึ่งความชั่วร้ายหรือความไม่ซื่อสัตย์ต่อสาธารณะ คือ คำตอบครับ..

ซึ่ง ความหมายของ “Whistle – blower” โดยทั่วไปจะหมายถึง บุคคลผู้ซึ่งบอกกล่าวต่อสาธารณะ หรือ อาจเป็นใครบางคนที่อยู่เบื้องหลังการทุจริต การประพฤติผิด (misconduct) ที่เกิดขึ้นในรัฐบาล / องค์กรสาธารณะ/องค์กรปกครองท้องถิ่น/องค์กรเอกชน/องค์กรอิสระ แล้วนำมูลเหตุหรือข้อเท็จจริงที่ปรากฏ มาแจ้งต่อองค์กรผู้มีส่วนในการควบคุมตรวจสอบในสังคม เช่น องค์กรผู้มีส่วนอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการตรวจสอบ องค์กรสื่อ เครือข่ายและองค์กรต่อต้านการทุจริต ฯลฯ เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้เป็นผู้ประกาศ พฤติกรรมชั่วร้าย หรือ Whistleblowers อาจจะมีที่มาจากภายในองค์กรนั้นๆเอง หรือ อาจมาจากภายนอก องค์กรก็ได้ เช่น ผู้กำกับควบคุมกฎหมาย, สื่อ, หรือกลุ่มที่สนใจเกี่ยวกับประเด็นนั้นๆ ก็ได้ การเป็นผู้ ประกาศซึ่งความชั่วร้ายต่อสังคมหรือสาธารณะจึงมีความเกี่ยวข้องกับจิตสำนึกทางจริยธรรมและแนวคิดของ ค่านิยมบุคคลในสังคมที่มุ่งมั่นที่จะปฏิเสธความไม่ถูกต้องที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งในทางปฏิบัติถือได้ว่าเป็นกิจกรรมหรืองานที่ทำหยาบต่อแรงเสียดทานของภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงในโลก(ที่มีระบบทุนเป็นแกนหลักของการพัฒนาประเทศ) ดังนั้นการที่จะทำให้ผู้ประกาศความชั่วร้าย(Whistleblower) สามารถเป็นกลไก เชิงระบบในการต่อต้านกิจกรรมการทุจริต การประพฤติผิด (misconduct) ที่เกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นที่จะต้อง มีมาตรการสนับสนุนในทางกฎหมาย และต้องมีการสร้างคตินิยมเชิงพฤติกรรมของสังคมขึ้นอย่างกว้างขวาง เพื่อใช้เป็นฐานและแรงขับเคลื่อนในการดำเนินการ

ในต่างประเทศ มีประเทศต่างๆ ทั่วโลก ที่ให้ความสำคัญในประเด็นของผู้ประกาศหรือผู้แจ้งความชั่วร้าย (Whistleblower) ดังเช่น อเมริกา อังกฤษ และอีกกว่า 50 ประเทศทั่วโลกก็ให้ความสำคัญและบัญญัติ เป็นกฎหมายเพื่อสนับสนุนมาตรการของผู้ประกาศหรือผู้แจ้งความชั่วร้าย (Whistleblower) ให้เกิดผลสำฤทธิ์เพื่อใช้ในการต่อต้านการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในประเทศของตนเอง เช่น ในอเมริกา มีการประกาศกฎหมายประเภทนี้ทั้งในองค์กรรัฐ ทหาร จนถึงภาคเอกชน ในขณะที่อังกฤษ ออสเตรเลีย แคนาดา ญี่ปุ่น เกาหลี อินเดีย ไอร์แลนด์ และประเทศอื่นๆ ก็มีกฎหมายประเภทนี้ด้วยเช่นกัน

สำหรับประเทศไทย ในอดีตผู้ประกาศหรือผู้แจ้งความชั่วร้าย (Whistleblower) เกิดขึ้นตาม ขนบธรรมเนียมที่เป็นจารีตโดยไม่ได้ระบุอยู่ในกฎหมายอย่างชัดเจน แต่สะท้อนออกมาในเชิงของการปฏิเสธ คนที่ประพฤติไม่ดีในเชิงสังคมโดยการรังเกียจ ไม่คบหา ไม่ยอมรับ ไม่พูดด้วย ไม่ให้อยู่ร่วมในสังคม (Socialism sanction) เป็นต้น ต่อมาเมื่อระบบโลกเปลี่ยนแปลงไป อำนาจใหม่บนข้ออ้างของชุดความคิด

ที่ว่าด้วยการพัฒนาได้เข้ามาครอบงำประเทศต่างๆ ทั่วโลก ก็ได้ทำให้ระบบทุนนิยมได้ถูกสถาปนาขึ้นในสังคมไทยในบริบทใหม่ที่บุคคลในสังคมดั้งเดิมยังไม่มีภูมิคุ้มกันเชิงสังคมที่ดีพอ เสริมรับกับผู้นำในระบบรัฐที่ยังคงมีความคิดแบบรวมศูนย์ทำให้เกิดสภาพสังคมแบบทับซ้อน ส่งผลให้คตินิยม และพฤติกรรมของคนในสังคมไทยเปลี่ยนไปและเริ่มแยกชั้นออกจากกันโดยชัดกัด้วย วัตถุ เงิน และอำนาจทางการเมือง

ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกาศหรือผู้แจ้งความชั่วร้าย (Whistleblower) ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตของสังคมไทย จึงถูกโต้ตอบด้วย องค์กร หรือกลุ่มผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งโดยมากมักจะเป็นผู้นำหรือผู้มีอำนาจในภาครัฐ ประการหนึ่ง และถูกกลั่นแกล้งด้วยคตินิยมวัตถุนิยม เงิน และการกดทับของผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นอีกส่วนหนึ่ง พลันของสังคมในส่วนนี้จึงไร้พลังต้านผู้ทำการประพฤติดี (misconduct) ดังเช่นในอดีต

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนมาตรการผู้ประกาศหรือผู้แจ้งความชั่วร้าย (Whistleblower) ในกฎหมาย ป.ป.ช. ฉบับล่าสุด แต่ก็ยังไม่มีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่แพร่หลายต่อสาธารณชนเท่าที่ควรและยังไม่มี ความชัดเจนในข้อกฎหมายหลายๆ ประเด็นในกรณีของการให้ความคุ้มครองผู้แจ้งหรือผู้ชี้ถึงความชั่วร้าย (Whistleblower) ที่สำคัญยังคงเป็นกฎหมายที่มีอำนาจบังคับเฉพาะการทุจริตในภาครัฐ ยังไม่มีขอบเขตความหมายที่กว้างดังเช่นกฎหมายที่ตราขึ้นแบบในต่างประเทศ ดังนั้นแล้วเราจึงควรต้องปฏิรูปการต่อต้านผู้ประพฤติดี (misconduct) ใหม่ด้วยทรัพยากรและเครื่องมือที่มีอยู่ สร้างนวัตกรรมของผู้ประกาศหรือผู้แจ้งความชั่วร้าย (Whistleblower) ต่อสังคมให้เป็นรูปธรรมจากจุดเริ่มของภาคประชาชน ภาคเอกชน องค์กรสื่อ เพิ่มเครือข่ายขยายขยายไปสู่ภาคีต่างๆ ทั่วทั้งสังคม โดยให้มีการสนับสนุนตามอำนาจของกฎหมาย ทั้งนี้อาจมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการสนับสนุนกิจกรรมนี้อีกส่วนหนึ่ง ก็จะ ทำให้การปฏิรูปประเทศในมิติของการตรวจสอบและการต่อต้านผู้ประพฤติดีคลี่คลายไปในทิศทางที่เป็นบวกต่อประเทศมากขึ้น